

Dansk, 3.-5. klasse
Omfang: 1-2 lektioner

Billedtekster og overskrifter

Disse tre øvelser lærer eleverne, hvordan en god billedtekst kan gøre et billede mere spændende og informativt – eller give det ny mening. Og hvordan man laver en god overskrift.

Billedtekster er meget vigtigere, end mange tænker. Og Børnenes Egen U-landskalender består netop af billeder, som eleverne udvælger, og billedtekster, som de skriver til.

Du får også baggrundsviden og eksempler, du kan bruge som introduktion og klassesamtale. Øvelserne kan laves i grupper eller hver for sig.

Inspiration til læringsmål:

- Eleven kan bevidst vælge samspil mellem tekst og billede i henhold til formål
- Eleven kan udforske samspillet mellem tekst og billede

Inspiration til tegn på læring:

- Eleven sætter ord på forskellige billedteksters virkemidler

Kompetencer og målpar:

Kompetenceområder	Kompetencemål	Færdigheds- og vidensmål
Dansk efter 4. klasse		
Læsning	Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden	Sammenhæng 1: Eleven kan samtale om teksters budskaber / Eleven har viden om teksters påvirkende situation
Fremstilling	Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer	Fremstilling 2: Eleven kan udarbejde multimodale tekster / Eleven har viden om beskrivende og berettende fremstillingsformer
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster	Fortolkning 1: Eleven kan forklare sin tekstforståelse / Eleven har viden om sammenhæng mellem virkemidler og budskab i tekster
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster	Vurdering 2: Eleven kan deltage i samtaler om teksters kvalitet / Eleven har viden om kvalitetskriterier

Dansk efter 6. klasse		
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Forberedelse 1: Eleven kan orientere sig i tekstens dele / Eleven har viden om rubrikker, billeder, diagrammer og grafik
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sprogforståelse 1: Eleven kan anvende overskrifter og fremhævede ord til at skabe forståelse af tekster / Eleven har viden om ord og udtryk, der forklarer nyt stof
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sammenhæng 1: Eleven kan vurdere teksters perspektiv på et emne / Eleven har viden om metoder til sammenligning af teksters perspektiver
Læsning	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge	Sammenhæng 2: Eleven kan vurdere teksters anvendelighed / Eleven har viden om kriterier for teksters anvendelighed

Klassesamtale om billedtekster

Præsenter klassen for, hvad billedtekster er. I elevbogen er der billedtekster til næsten alle billederne. Fortæl om gode og mindre gode billedtekster, og hvorfor de er vigtige. Du får inspiration i baggrundsafsnittet nedenfor.

På de følgende sider får du også en række eksempler, du kan bruge i klassen – vis dem på storskærmen eller del dem ud, og diskutér, hvilke billedtekster, der fungerer godt og hvorfor. Desuden får du tre små øvelser, eleverne selv kan arbejde med – alene eller i grupper.

Baggrund til samtalen

Det særlige ved billedtekster er, at de skal spille sammen med et helt andet medie end ord, nemlig en illustration. Og så er billedtekster supervigtige for læseren. Derfor er det godt at vide noget om, hvordan billeder og tekst fungerer sammen.

Fire vigtige pointer om billedtekster

- En god billedtekst kan gøre en verden til forskel for, hvordan man opfatter billedet – og hvad man lærer.
- Næst efter overskriften, så er billedteksterne ofte det allerførste – og måske det eneste! – man læser, når man bladrer op på en side eller når man kommer ind på en webside. Derfor er en billedtekst en vigtig chance for at fortælle læseren noget særlig vigtigt. Det ved alle dygtige redaktører, og derfor gør de sig umage med dem.
- Skriver man blot ”en ko” ved et billede af en ko, så giver billedteksten intet til billedet. Så kan den godt undværes. Og så er billedet kun pynt.
- Man må altid give læseren lidt mere, hjælpe lidt til. Den gode huskeregel er altid at spørge sig selv: Hvorfor skal min læser se på dette billede, hvad skal hun lære af det eller hvad vil jeg gerne fortælle hende med det?

Tre måder at lave billedtekster på

1. Billedtekster kan forklare om, hvad der er på billedet.
2. Billedtekster kan bruges som en lille faktatekst, der giver læseren en vigtig viden – og hvor billedet bare bruges som et eksempel.
3. Billedtekster kan også bruges på en helt tredje måde, der mere handler om at 'drille' læseren lidt, lave sjov eller lege med fantasien: Teksten kan helt ændre betydningen af billedet ved at fortælle om noget, man ikke ser på billedet. Eller måske noget, man forestiller sig vil ske om et lille øjeblik. Nogle kalder dette en udvidende billedtekst.

Se tre eksempler på arket på følgende side – dem kan du evt. vise til klassen.

Også vigtigt på de sociale medier og i reklamer

Billedteksten kan altså fuldkommen styre, hvordan vi ser billedet, og hvad vi får ud af det. Så på en måde er billedteksterne og overskrifterne det allervigtigste.

Det gælder i høj grad også på nettet.

På de sociale medier er billedteksten helt i centrum: Næsten al kommunikation på Facebook, Instagram, Snapchat og andre platforme fungerer ved hjælp af et billede med en lille overskrift og en kort (billed-)tekst.

Plakater og reklamer fungerer omtrent på samme måde: De har næsten altid form af et billede plus en kort tekst. Og i artikler og bøger er det som nævnt ofte billedteksterne, der bliver læst først.

På de næste sider finder du:

- 2 ark med eksempler til at vise frem til klassesamtale.
- 1 elevøvelse med billedtekster
- 2 elevøvelser med overskrifter

Eksempel 1:

Når der er fest i kirken i Etiopien, tager de allesammen fint tøj på, både præsterne og alle de andre.

Eksempel 2:

Jesu dåb er en fest: I januar holder de en kæmpe fest i hele Etiopien. Festen hedder Timkat. De fejrer den dag, hvor Jesus blev døbt. Timkat betyder nemlig dåb. Der er flotte optog med præster og musik i mange byer.

Eksempel 3:

Mon ham der bagved har fået noget i øjet, eller er han bare ked af, at han mangler en tromme?

Samtale i klassen:

Hvilke billedtekster fungerer bedst? Hvordan ændrer teksten billedet?

1: En kæmpe mad-pandekage - det elsker de i Etiopien, og det spiser de også rigtig ofte. Her kommer der kød på den. Andre gange spiser de den med grøntsager og sovs på.

2: Kan du lide pandekager? Den er stor, og den er helt klar til at blive spist.

1: Drengen har røde bukser på. Træerne er grønne. Der er også en masse snore, der går ned i vandet. Jeg synes, billedet er pænt.

2: Denne sivbåd er lavet, ligesom man lavede både i oldtiden i Egypten. Den er bare lavet af siv, der er bundet sammen. Den er god at fiske fra.

1: Den er verdens hurtigste dyr på land: Der lever geparder i Etiopien, og de kan løbe over 100 kilometer i timen. De er også rigtig flotte!

2: Gepard.

1: De hedder græshopper. Græshopper ligner ikke fugle. De ligner heller ikke hunde. Græshopper kan være brune og grønne. Der er mange af dem her på dette billede. Manden vifter med sine arme. Han synes nok, de er irriterende.

2: Hjææælp - en million græshopper! I Afrika kommer der nogle gange kæmpe flokke af store græshopper. Så spiser de alle planter på deres vej. Også korn og grøntsager på markerne.

1: Man må ikke lege med lort. Pigen gør det alligevel. Måske har hun fået lov af sin mor og far. Lorten er brun, og den kommer fra en ko.

2: Pigen her samler kokasser. Når de er blevet helt tørre i solen, kan de nemlig brændes på bålet. Det er smart, hvis man ikke har så meget træ.

1: Her er et vandfald. Der er meget vand, og man må sikkert ikke bade i det. Der er også nogle store klipper, som er sorte og høje. Jeg er ikke så glad for klipper, der er så høje som her.

2: Lige her starter den flod, der hedder Nilen. Det er verdens længste flod. Vandfaldet ligger i Etiopien.

Øvelse: Billedtekster

Skriv selv billedtekster. Gør billedet mere spændende ved at fortælle om noget, du har lært om Etiopien.

Klassesamtale: Overskrifter

Overskriften fortæller, hvad teksten handler om, og den skal give folk lyst til at læse teksten. Nogle gange lover overskriften mere, end teksten kan holde. Andre gange er overskriften utydelig eller kedelig.

Her har vi samlet nogle eksempler på overskrifter, som kunne være overskriften til en lille faktatekst eller billedtekst. Hvilke af disse overskrifter ville give dig lyst til at læse en tekst, der står neden under? Og hvilke fortæller for lidt?

Etiopien

Kapitel 1

Sådan leger børnene i ørkenen

Verdens største pandekager?

De spiser

Den farlige flodhest

Øvelse: Overskrifter

Skriv selv overskrifter til korte faktatekster. Prøv, om du kan beskrive præcis, hvad teksten handler om i så få ord som muligt. Eller skriv helt kort det vigtigste eller mest overraskende af det, teksten handler om.

Eksempel:

Gederne sover i stenhuler

Geder og får er vigtige dyr i Afar. De giver både mælk, kød og skind. Geder er også dygtige til selv at finde mad. De kan spise næsten alt. Ofte laver Afar-folket små huler af sten, som gederne bor i om natten. Så er de godt beskyttet.

Skriv nu selv overskrifter til teksterne:

Roser vokser rigtig godt i det milde klima omkring Addis Ababa. Derfor findes der store gårde i området, der dyrker en masse flotte roser. Nogle af dem sælges også i butikker i Danmark.

Her er vi på besøg i en lille skole i Etiopiens højland. Den ser ret slidt ud, men børnene lærer en masse. Heldigvis kommer flere og flere børn i Etiopien i skole, men der er stadig mange fattige børn, der kun går der nogle få år.

Se den flotte kirke her. Den er meget gammel. Den er ikke bygget af mursten. Den er blevet hugget ud af klippen i ét stykke. I Etiopien siger man, at en hær af engle hjalp kong Lalibela med at hugge den ud.

Det myldrer med mennesker her på markedet. Det hedder Mercato. Det ligger i Addis Ababa. Man siger, det er det største marked i hele Afrika. Man kan købe næsten alt her. Også mad, levende dyr, tøj og brugt plastik.

I ørkenen Afar er der meget varmt det meste af tiden. Det er et af de varmeste steder i hele verden, hvor der bor mennesker. Det regner kun få gange om året. Derfor er det svært at finde vand.